

Een zintuiglijk complot

Gwy Mandelinck

Waar ligt precies Watou? Enkele jaren geleden kleurde deze vraag tijdens de zomer dagelijks de telefoons in deze Poperingse deelgemeente rood. Vooral Nederlanders hadden moeite om dit West-Vlaamse dorp te vinden. Wie reisde met het openbaar vervoer stelde zelfs vast dat het station van Poperinge niet te vinden was in de computers van de Nederlandse loketten. Je reisticket reikte niet verder dan Ieper. Nu raakt men vanuit Amsterdam pijlsnel in Watou.

De indruk geven eerder onvindbaar te zijn, dat geldt ook voor de relatie poëzie/beeldende kunst/omgeving. Al meer dan twee decennia stelt men zich in Watou de vraag: hoe kan het werk van een beeldend kunstenaar een gedicht een visueel elan geven, kun je de hulp inroepen van een vers om een schilderij of een installatie een surplus te geven? Bij elke zomerse creatie worden die vragen al vlug half geformuleerde antwoorden. Achthonderd dichters en twaalfhonderd beeldende kunstenaars kwamen tijdens de Poëziezomers in elkaars buurt terecht.

Claus, Kopland, Komrij, Kouwenaar, Vasalis, Gerlach, Enquist, Pistoletto, Panamarenko, Fabre, Cabrita Reiss, Dumas, Tuymans, Westerik, Italiaanse, Franse, Zuid-Afrikaanse, Russische dichters, topfiguren uit de Amerikaanse kunstwereld: ze kregen weerwerk, ze zochten naar zintuiglijke solidariteit.

De podia van de 'Nachten van de Poëzie' en diverse van dergelijke evenementen brachten het woord in de buurt van het theater. Zij zorgden voor nieuwe bijklanken. Soms werd een poëet de doublure van een acteur of actrice. Poëzie werd een lichaam. De Poëziezomer bracht het woord van de dichter binnen het veld en vaak binnen het mijnenveld van de beeldende kunst. Grenswachters waren geen goed gezelschap. Al ben je elk jaar afhankelijk van een duidelijk omschreven thema, de kunstenaars gun je een maximale vorm van vrijheid. Ook als je vaststelt dat ze moeite hebben om de locaties (architectuur in vrije val) te stutten.

We zien elk jaar 15.000 à 20.000 geïnteresseerden. Een groot deel van hen is hooggeschoold in poëzie en beeldende kunst. Wie Watou bezoekt, leest op een middag dertig à veertig gedichten in confrontatie met beeldende kunst. Geen sinecure.

Dat meer dan dertig procent van de bezoekers uit Nederland komt, is elk jaar een verrassende vaststelling. Bij die realisaties wordt er wel eens afgeweken van de Nederlandse (Hollandse?) smaak, maar dat minimaliseert de jaarlijkse invasie uit het noorden niet.

Gwy Mandelinck

is dichter en initiator van de Poëziezomers van Watou.

Al wordt er geselecteerd uit diverse taalgebieden, de Nederlandstalige poëzie is meestal het sterkst vertegenwoordigd. Daarenboven opteert men niet chauvinistisch voor Vlaamse poëten. Ook de Nederlandse dichters zijn er meestal royaal present. Dichters uit twee landen in competitie? Niet zo direct, maar je mag je bezoekers niet onderschatten. Die ontdekken toch altijd de beste, de meest verrassende poëet. Van sommige Vlamingen heeft men in Nederland nooit gehoord. Ook Vlaamse bezoekers vallen soms voor een totaal onbekende noorderbuur.

Je kunt met de geselecteerde gedichten vele kanten op. Geen enkele stroming wordt het wolkenveld in geprezen. Evenmin wordt er een poëtica verketterd. Je kunt moeilijk alle stromingen tegelijk coveren. Je opteert uiteindelijk voor goede poëzie van morgen die een link legt met een verleden dat nog actueel is.

Na vijftientig jaar artistiek grensverkeer heb ik de indruk dat de Poëziezomers vijftientig verdiepingen hebben gecreëerd. Dwalend als een nomade door die verdiepingen stel ik vast dat we vooral gewerkt hebben voor het 'daarna'. Tijdens de zomer beleef je, onderga je zintuiglijke ervaringen met het beeld, het woord en de omgeving. Je verplicht jezelf elk jaar tot mentale mobiliteit. Watou is geen fitnesscentrum. Maar wandelen, bewegen, af en toe halt houden, balling zijn in het nu en het hier van een plaats waarmee je je eigen ruimtelijkheid en tijdelijkheid opnieuw ontdekt én verder trekt. Wellicht is dat de logica van elke Poëziezomer.

Op het einde van elke zomer beleef je hier gemakkelijk 'hondsdagen', de dagen dat de vrachtwagens binnenrollen en alles wordt leeggeplunderd. Dan hangt er een immens gevoel van vergankelijkheid over het dorp. Er wordt bij elke programmering bewust gekozen voor een tabula rasa, maar ik denk dat in de loop van de jaren in het geheugen van een half miljoen bezoekers er zoveel overeind blijft dat Watou niet echt vergankelijk kan zijn.

Gedurende elke zomer wordt men bij een wat vervreemdend complot betrokken. De vertrouwde autonomie van twee kunst disciplines wordt even verstoord, maar die disciplines worden niet al te bruusk uit hun voegen gehaald. Zintuiglijkheid behoort tot het vaste repertoire van die zomers en is het ultieme bindmiddel tussen die disciplines.

In zijn recente Van Gogh-lezing ('s-Hertogenbosch 2005) had Rutger Kopland het over Watou: 'Als je daar bent, bekruipt je menigmaal een aangenaam gevoel iets absurds mee te maken, iets onmogelijks, iets voorbij de grens van het denkbare en het benoembare.' De Maatschappij van de Belgische Spoorwegen mag nog een paar stations schrappen, zolang het onmogelijke blijft boeien, vrees ik niet voor een verdwijnpunt.